

ACC. NR M. 466: /.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De folksägnerna och uppteckningar rörande seder och bruk, som i det efterföljande meddelas äro gjorda under år 1921, efter det att vederbörligt anslag ur Hyltén-Cavallius-fonden erhållits. Det är ju ganska naturligt, att huvudparten av dessa uppteckningar härleda sig från författarens egen hemtrakt Göinge. Dels har denna legat närmast till hands och dels torde här mera av det gamla i sägen och tradition leva kvar än vad som är förhållandet å de flesta andra trakter i Skåne. Jag har dock varit i tillfälle att jämväl besöka en del andra delar av denna provins och där göra uppteckningar, som i mer eller mindre avseende kunna vara värdefulla. Dessa besök ha ytterligare givit stöd åt ett antagande, som jag redan förut gjort -att ännu finnes det oerhört mycket kvar av gammal folktro, av sed och bruk i Skåne. Det gäller blott att få tag i dem, vilka sitta inne med hemligheterna.

Det är en hel del personer, män och kvinnor, i provinsens olika häradar, som bidragit till att denna samling kunnat komma till stånd. Och det är framför allt tvenne personer i författarens egen hembygd, vilka i denna såväl som i föregående

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR **M. 466:2.**

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

samlingar lämnat synnerligen värdefulla bidrag - homöopaten Nils Ek, Västraby och förre lantbrukaren Jöns Klementsson, Slättarp. Den förre närmar sig med raska steg 80-talet, den senare har redan överstigit denna höga åldersgräns.

Ek är egentligen född i Fjälkestad och bägge hans föräldrar härleda sig därifrån. Detta förklarar något varför han kunnat återge så mycket av det gamla från denna socken och Villands härad i övrigt. Men redan som barn kom han upp i Brobytrakten och med det levande intresse han har för allt det gamla i sed och tro har han icke allenast lagt mycket på minnet av vad han själv upplevat utan ock vad han hört andra berätta. Under sina vandringar ute i bygder har han ock ständigt kunnat komma fram med nya bidrag. Överallt, då han är ute på besök i dessa trakter, söker han sätta sig in i förhållandena och om möjligt avlyssna något, som han med sitt osvikliga minne vid vårt nästa sammanträffande kan återge.

Vad Jöns Klemmetsson beträffar har han i en av berättelserna (no. 674 å sidan 654) lämnat en intressant redogörelse för sin egen släkt, grundad på traditioner inom denna. Vid

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:3.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

en granskning av Broby Kyrkoböcker finner man också att dessa uppgifter äro i huvudsak med verkligheten överensstämmande. Även han har i likhet med Ek, ett levande intresse för sin hembygd och är på samma gång, liksom denne, en utomordentligt god berättare. Han har under sitt livs bästa arbetsperiod varit en verksam man, samt intresserad jägare och fiskare.

En dylik finna vi också i Måns Andersson i Immeln, även han en person, som betydligt överstigit sjuttiotalet. Han har farit vida omkring i bygderna att fånga orre och tjäder, samt har sedan flera år tillbaka stått i livlig förbindelse med vissa av tjänstemännen vid Nordiska museet. Även han har ett stort intresse för sagor och sägner, med mest för sådana saker som beröra jakt och fiske.

Nils Nilsson i Oppmanna har som murare vistats mycket på arbete i Kristianstadstrakten, och de bidrag han lämnat, framför allt rörande de stora tjuverierna i Vångabygden under 1850-talet, äro i sitt slag mycket värdefulla. Han är cirka 60 år gammal och har från barnaåren allt vad som rör dessa i noggrann hågkomst. Även han talar med förkärlek om

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:4.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: _____ Adress: _____
Socken: _____ Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1921 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

äldre tiders förhållanden och den 70-årige skomakaren Pehr Johnsson i i Njura har under sitt långa arbetsliv som dylik yrkesutövare, då man till största delen arbetade hemma i bondehemmen, hört mycket av tro och sed. En del av detta har han meddelat åt undertecknad, vilket finnes intagit i föreliggande samling.

En annan skomakare, som lämnat värdefulla bidrag från Näsumsbygden - Ola Bengtsson i Östad, få vi icke heller glömma att nämna. Han har en alldeles utmärkt berättarförmåga och en stark tro på äktheten av vad han omtalar. Även han är cirka 80 år gammal. Av honom och en annan person därstädes, småbrukaren August Nilsson, ha vi fått en hel del berättelser från en av våra rikaste sagobygder i Skåne.- Näsrum. Ännu lever mycket kvar där på folkets läppar och upptecknaren ämnar icke försumma att under en kommande sommar försöka ordentligt utforska denna bygd. Av den snart 75-årige polis J. Malmberg ha vi också fått vetskap om åtskilligt därifrån, Han är nämligen född i Näsums församling och hört mycket där av de gamla, under barndomstiden, berättas.

XL

XV

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:5.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Även från sydöstra Skåne och mellersta delarna av denna provins ha vi också vid besök å en del platser fått höra åtskilligt, som vederbörligen upptecknats.

Av kvinnorna finnas särskilt tvänne, som lämnat värdefulla bidrag till föreliggande samling, nämligen fru Sofia Andersson, Långaröd, numera bosatt i Alvesta, samt åbohustrun Agda Persson, Emitslöv. Båda ha levat sitt liv i trakter, där det gamla i tro och sed länge funnits kvar, samt i en miljö, där man uppskattat sådant. De närma sig åttiotalet och ha följaktligen också varit med, då mycket av vad de återgivit, särskilt i fråga om seder och bruk, ännu förekom.

Upptecknaren har nämligen icke allenast uppehållit sig enbart till sägnen och traditionen, utan ävenledes lagt vikt vid att få medtagit allt sådant av värde, som berör våra äldre förhållanden ifråga om arbete, dagligt liv och sådana seder och bruk, som numera helt eller delvis äro avskaffade. Till alla, som i större eller mindre utsträckning lämnat bidrag känner jag en stor tacksamhet. - Det har i stort sett varit ytterst angenäma stunder, vi haft tillsammans och jag

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:6.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

känner mig glad över att ha kunnat rädda en del av det, som de haft att förtälja, åt eftervärlden. Min tacksamhet sträcker sig vidare till den kommité eller styrelse, som genom anslag berett mig tillfälle insamla detta mer eller mindre värdefulla folkminnesmaterial. För varje dag som går och med varje åldring, som myllas ned försvinner en del av den gamla kulturen. Och då man vet, att det helt säkert ute i bygderna finnas många sådana berättare som Jöns Klemmetsson och Nils Ek, vilka taga sina rika skatter av folkminnen med sig i gravnutan att före sin bortgång ha blivit utfrågade, kännes det i icke ringa mån tungt och vemodigt. Min åsikt är därför den, att vad som i uppteckningsväg bör göras, måste göras snart. Ännu finns det mycket att inbärga, men det skall icke dröja länge förrän den dag

"Den dag skall gry
 då allt värt guld ej räcker
 att forma bilden
 av den svunna tid".

 Broby den 15 dec. 1921

Skriv endast på denna sida!

Pehr Johnsson.

ACC. NR M. 466:7.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress: Broby
Socken: Berättat av: P. Johnsson
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Spöken. 1.

Det har alltid varit galet ställt på Karsholm. Och alltid har man stått undrande till vad orsaken kunnat vara till det som där timat. Men det är möjligt att vi häromåret funno en sak, som gör att det åter blir lugnt. Under reparationsarbete därstädes funno vi nämligen ett litet bläckskrin insatt i muren. I detta fanns en del ben, som det ville synas, av ett litet barn. Det var instoppat i muren och alldeles dolt, så att det säkerligen icke under flera mansåldrar ditsatts.

Under min barndom talade man alltid om att det spöka-
de förfärligt i denna del av stallet, alldeles mitt under spira-
ran. Man brukade ävenledes berätta, att aldrig var det lugnt
i det rum, som gränsade intill muren i vilket det lilla ske-
lettet hittades. Man hörde stönanden och jämmerrop därifrån.
Men ingen hade kommit sig för att titta efter.

Nils Nilsson, Oppmanna 60 år.

21/3 21.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:8.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Spöken. 2.

Min far brukade tala om att han vid mera än ett tillfälle under det han gjorde dagsverke till Karsholms gård i Österslöfs socken fick se en tupp eller svart fågel av en tupps storlek med ett vilt läte flyga ned vid midnattstid från någon av tornspirorna. Drängarna brukade då säga att " nu är Klas Pladderbuss ute o far". Väktaren vid gården påstod att nästan var natt kunde man få se denna uppenbarelse.

Do.

Spöke. 3.

De gamla, som under min barndom voro boende å Karsholms gård brukade omtala, att under forna dagar hade en ung kvinna där blivit mördad. Orsaken uppgav man vara den, att hon icke velat äkta en person, som gång efter annan begärt hennes hand. Sent en afton då den unga damen var ensam hemma, kom han dit och förnyade sin begäran. Hon vägrade emellertid fortfarande och blev han där över så förbittrad, att han skonslöst tog hennes liv. Sedan dess har hon ofta där varit synlig. Alldeles

3

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR **M. 466:9**

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Pehr Johnsson
Härad: *Adress:*
Socken: *Berättat av:*
Uppteckningsår: 1921 *Född år* *i*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

vitklädd brukar hon där sväva genom rummen, och då man ser henne har man trott att olycka skulle inträffa.

Do.

Personsägen. 4.

För många Herrans år sen fanns det en herre på Karsholm som hette Klas Padebusch, eller Pladderbuss, som man i allmänhet kallade honom. Denne var mycket rå och förfärlig emot sitt folk och därför gick det honom till slut synnerligen illa. Hin tog honom. Och han fick sannerligen umgälla efter döden vad han brutit medan han levde.

En gång hade någon torpare vid gården av hans efterlevande änka, som icke var bättre än han, befallts till hygge i skogen. De högg ned stora träd i denna, men fingo inte begagna sig av några dragare att transportera dem med vidare.

Själva fingo de släpa de stora och tunga träden i högar till en väg, som ledde mot gården.

Emellertid fanns det bland dessa torpare en person, som icke var bortkommen av sig. Han kunde mera än folk i allmän-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R **M. 466**:10

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

/ 0 ,

het. En dag kom hennes nåd ut i skogen att se huru man arbetade. Hon fick då se denne torpare spänna någon osynlig gestalt för de stora träden. Därefter smällde han på med en stor piska under det han ropade: "Hoppla Klas Pladderbuss".

"Vad i Guds namn är det han gör?" frågade hennes nåd de andra - - "Han kör med herr Klas", blev svaret. Och sannerligen - för var gång han ropade foro de stora träna iväg och torparen sprang blott efter med sin piska. Men från den dagen sluppo de att köra timmer på det sättet, utan fingo oxar i stället.

Do.Hin onde. 5.

Hin onde han tog till slut Klas Plodderboss. Det hände en afton, då några av gårdens torpare komma körande från Kristianstad. De fingo då se en stor svart fågel flyga över åkrarna. Han kraxade och skrek på det förfärligaste sätt. I sitt näbb hade han en stor karl, som dinglade med benen i luf-
ten. "Vad är det du har i munnen?" frågade en av torparna, som var känd som en modig man: "Klas Plodderboss till Kars-
holm, Klas Plodderboss till Karsholm" skrek han och fortsatte

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR **M. 466** ://.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

//.

ut mot havet. Sedan dess har man ingenting hört av herr Klas,
 som annars nattetid i vagn brukade färdas upp genom allén
 till gården.

Do.

Ortsägen. 6.

Det fanns för många år sen en fru som var ägarinna till
 Karsholms gård. Vad hon hette känner man inte till, men man
 tror att det var änkan efter Klas Plodderboss. Så blev det en
 rågångstvist emellan denna gård och Oppmanna eller Södraby
 byar. Ting hölls ute i skogen vid det s.k. Bokenäset, varom
 tvisten gällde. Rätten ansågo att frun måste med ed bestyrka,
 att detta med stor bokskog beklädda näs alltid varit underly-
 dande Karsholm. Det gjorde hon också. Utan betänkande gick
 hon den henne förestavade eden. Men i stenen där hon satt
 blev det märken för alla tider efter hennes gestalt. Och man
 tror att hon svor falskt.

Do.

 Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:12.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Arbete. 7.

Det finns väl knappt någon herregård i Skåne, där man i forna tider haft så dåligt och oförsynt befäl som ^{på}Karsholm. Under mitten av 1800-talet fanns det sålunda en inspektor på gården, som icke allenast gick över folk från morgon till kväll utan hade en stor påk, med vilken han slog alla dem, som icke arbetade så, att de voro honom till lags.

Vid den tid far där hade plats vid gården brast tålmodet hos drängarna. En dag då man slutat höstarbetet på de stora ängarna och skulle gå hem från arbetet mötte de "spektorn". De bröto var sina staver från gärdesgården och bearbetade honom sedan med denna så att han blev både gul och grön. Och innan de släppte honom måste han lova dem att i fortsättningen bli bättre. Annars hade de slagit honom fullkomligt ihjäl. Det löftet fick han också hålla, annars hade man säkerligen passat på honom en annan gång.

Do.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:13.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13.

Arbete. 8.

Det var en dräng på Karsholm, som den omänskliche inspektoren länge haft ett gott öga till. Men han var stor och stark, varför denne vågade sig icke på honom bland de andra drängarna. Men så en gång kom han upp på kontoret ett ärende. De hade trätat förut om dagen och spektorn tänkte att nu skulle han ge honom för både nytt och gammalt. Då drängen väl kommit in sprang han därför bort i käppakroken och grep tag i ett spanskrörsspö - - "Nu ska 'du få betalt för din uppstudsighet", sa han. - "Det ska 'vi allt bli två om", menade drängen och grep tag i spektorn och kringpryglade honom så gott han förmådde. Sedan öppnade han fönstret till trädgården och kastade ut honom genom detta ned i en törnrosbuske. "Ligg där i grönskan men du vilar dig", sa han och tillade: "kanske du en annan gång låter folk vara i fred."

Do.

Arbete. 9.

Då de under mitten av förra seklet voro i färd med att restaurera upp det gamla slottet på Karsholm, som delvis uppfördes ånyo, fanns det en förman vid arbetet, som var alldeles

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:14

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

omöjlig att pressa arbetsfolket vid gården. Slutligen brast tålamodet hos arbetarna. En dag då han befann sig uppe på en ställning var det en av dem, som sågade undan en del av denna, så att hon föll ned och förmannen med denna, och slog han sig därvid så illa, att han fick ligga på sjukhus en längre tid.

Do.

Kloka. 10.

I min barndom fanns det en klok kvinna, som var boende i Tollarp av Oppmanna socken, gemenligen kallad Gycka-Annan. Henne brukade man ofta anlita för barnsjukdomar och påstod man att det fanns ingen, som kunde bota dessa på ett så gott sätt som hon. Särskilt när det gällde skäver ansågs hon vara enastående.

Do.

Klok torpare. 11.

I min barndom fanns det en torpare i Oppmanna som gemenligen gick under benämningen "Hallinga-Lassen". Denne brukade man säga var i besittning av mera kunskap än folk i all-

Skriv endast på denna sida!

12

ACC. NR M. 466 :15.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mänhet. Huru därmed förhöll sig vet jag icke, men det såg i alla fall konstigt ut. Vid ett tillfälle hade sålunda ett par personer krupit upp i hans äppelträd i avsikt att stjäla äpplen. Men hur det var kunde de icke komma ned igen. De försökte gång efter annan att klättra ned av grenarna, men utan resultat. Då kom gubben ut. "Nu kan i gå ned", sade han, "men låt äpplena en annan gång sitta i fred, och de som ni har kan ni bära upp på min vind". Det fingo de också, men från den dagen aktade de sig visligen för att gå i den trädgården.

13

Kloka. 12.

Hallinga-Lassen i Oppmanna brukade bota folk för näsblod; men han sade alltid själv att han icke kunde. En sommar led jag alldeles förfärligt av sådant. Under mitt mureri-arbete kunde näsan springa i blod tio à tolv gånger om dagen. "Gå te Hallinga-Lassen", sa mina arbetskamrater. Men ja' trodde inte då så mycket på hans konst.. Emellertid beslöt jag mig att gå dit. Lasse var hemma och förklarade att han ingenting i den saken kunde göra. "Jo du får försöka", sade

14

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:16.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

jag, varefter han slutligen utbrast: "Gå du hem, så få vi se om det icke ska bli bättre". Jag gjorde detta och sannerligen blev det icke bra. Under flera års tid hade jag sedan icke något näsblod. Det var Lasse, som åstadkommit detta, ehuru han icke velat visa det.

Do.

Kloka. 13.

Förr i världen fanns det en bonde i Oppmanna socken kallad "Lussingen", om vilken man brukade säga att han kunde mera än andra. Denne hade en piga, som var förfärligt road av dans, så att varje lördags- och söndagsafton var hon ute på sådan. Husbondefolket tyckte till slut icke om detta, emedan hon dagen efter icke dugde till något arbete. "Du blir hemma i kväll, Ingar", sa bonden till henne en söndagskväll, då hon vakat hela natten förut. Men när husbondefolket väl gått till sängs och inslumrat var det Inga, som öppnade fönstret och kröp ut. Men om ni vill tro det eller icke. Hon kom icke längre än till gårdsgrinden. Och där fick hon snurra på hela natten ända tills solen rann upp. Så mycket hade han åstadkommit.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:17

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

När de så åto frukost sade husbonden: "har du haft mycket roligt i natt, Inga?" - "Ja, för alldel", blev svaret, emedan hon icke ville vidgå annat. Men att det gått allvarsamt till förstod man, då hon under nattens lopp slitit upp ett par nya skodon. Och hon aktade sig visligen för att upprepa försöket då husbonden satt förbud därför.

Do.

Kloka. 14.

Neringen var nog den klokaste av alla, som i min ungdom botade folk i norra Skåne. Han var boende i Strövhult, en by, som är belägen i Örkeneds socken. En bonde i Bonnslätt vid namn Valdemars Per blev så sjuk, att han yrade och kunde icke lämna sin bädd. En dragon skickades i väg med hennes skjorta till Neringen. "Ja, du", sade denne, "jag visste att du skulle komma hit, och du kom ävenledes i rätt tid, ty nu ska Per snart bli bra." Det blev han också, ty ungefär samtidigt som dragonen anlönt till Strövhult började plågorna hos den sjuke att sätta sig. Och bra blev han. Men han på-

16

17

ACC. NR M. 466:18.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18.

stod att Per bekommit det onda i sängen.

Do.

Kloka. 15.

Lussinga-Per och en annan person i Oppmanna vid namn Karlsson hade en gång blivit sjuka. Per kunde åtskilligt själv men sin egen sjukdom kunde han icke bota. De beslöto gå upp till Neringen och rådgöra med honom. Denne sade till dem då de skulle lägga sig på kvällen: "Hörs något som förefaller besynnerligt ska' i icke bli rädda. Per var icke heller rädd men Karlsson tyckte själv (efter vad han sedermera berättade), att det kändes en smula kusligt. Det väsnades också alldeles förfärligt i ett närbeläget rum och de fingo ingen blund i ögonen hela natten. Det var Neringen, som ville visa Per, som ävenledes hade ord om sig att vara klok, att han kunde mera än han.

Do.

Spökeri. 16.

Det hände en gång då jag arbetade i Kristianstad att det var en kvinna, kallad "Kalva-Bengtän", som helt plötsligt avled. Hon bodde i Träsko-Jönsens gård och när de skulle föra

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:19.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

henne till graven var det omöjligt för dem att få dit hästarna. Slutligen var det ingen annan råd än att rygga vagnen in på gården. Därpå buro de ut liket och satte kistan på vagnen. Men när de så åter skulle ge sig iväg vidare stannade skjut-
sen på halva vägen. Det var ingen annan råd än att i fort-
sättningen bära henne till graven. Men alla som buro påstodo
att kistan var förfärligt tung.

19

Samma kväll som denna kvinna blivit begravnen mötte en ar-
betare henne i porten och föreföll hon då, som om hon varit
livs levande. En kväll hade jag varit ute på Udden, där vi
brukade dansa, och kom sent hem på natten. Jag hade glömt få
någon portnyckel och fick gå där ett par timmars tid och vanka.
Rätt som jag gick fick jag se ett vitklätt fruntimmer snud-
da alldeles vid mig. Och vad värre var, hon saknade huvud. Jag
blev naturligtvis förfärligt rädd, men i samma ögonblick var
hon försvunnen, Det var naturligtvis ingen annan än Hanna, som
på så sätt visade sig. Hon hade varit mycket girig och hade
säkerligen något nedsatt inne i gården.

20

Do.
22/3 21.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:20.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20.

Spöken. 17.

När jag tjänade i Oppmanna prästgård råkade jag ut för spökeri. Sådant brukade förefinnas där och skall alltid ha funnits. Pigorna brukade ofta tala om att de fingo se en vitklädd kvinna vandra omkring i prästgården. Ofta mötte de henne nattetid och var gång detta skedde fingo de kännning av någon krämpa, som nogsam visade att det inte var gott komma i hennes väg.

Så hände det en afton att jag skulle krypa upp å höskullen att riva ned foder till hästarna, jag såg något vitt skymta förbi. I det samma fick jag mig en örfil så att jag höll på att falla omkull. Och efteråt fick jag söka en klok, som dock till slut kurerade mig så, att jag blev återställd.

Do.

Goe Nisse. 18.

Det finns en gård i Arkelstorp, Oppmanna socken, som gemenligen benämnes Hjularens. I den gården trodde de gamle i äldre tider att man hade med Goe Nisse att skaffa. Sålunda brukade man tala om att under nätterna kunde det komma

21

22

ACC. NR M. 466: 21.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21.

hela lass med säd körande på vägen. Och alla togo de kosan dit in i gården. Naturligtvis drogo tomtar eller goe-nissar dit denna från andra håll, kanske från grannarna. Och alltid då man saknade foder eller spannmål i övriga gårdar hade man där över nog. Man tillade att på dessa sädeslass syntes sällan någon kusk till.

En natt låg jag i samma gård, där jag hade mureri-arbete. Det skrapade alldeles förfärligt på magasinsgolvet och det hördes precis som om man öst upp säd. Men intet syntes.
Do.

Tjuvar. 19.

I min barndom fanns det en vida känd mästertjuv i Villands härad vid namn Bergkvist. Han var lika god i ty fall, som Rosdal, vilken bodde i "Vönga alle". Vid ett tillfälle hade denne Bergkvist varit i Kiaby och stulit en hel sugga. Han hade slaktat den och därefter satt den i sätet bredvid sig, iklädd schalet och schal. Nu hände det sig icke bättre än att han på vägen mötte själva länsmannen, som under nat-

23

ACC. NR **M. 466:22.**

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: _____ Adress: _____
 Socken: _____ Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1921 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22.

ten var ute och slog efter tjuvarna, som ständigt gjorde inbrott. Allra minst anade han att de skulle komma åkande. "Har ni icke mött mästertjuven Bergkvist?" frågade länsmannen. "Skall han komma fram här?" frågade B - ". "Ja, man har spårat honom i Barum", blev svaret. - "Vet du mor", sade Bergkvist", det är bra att inte ha med dylikt uselt folk att skaffa". Och så fortsatte han vidare. Länsmannen vart lurad.

Do.

Tjuvar. 20.

I min barndom var det en hel tjuvliga, som uppehöll sig i Villands Vånga. Ledaren för dem hette Rosdal och var målare till ^professionen. Till honom sällade sig en hel del dåligt folk. En sådan hette Stark, som var mycket svår. En annan gick under benämningen Brobergs - Erik. Han satt inne i fem år innan han blev lössläppt. Rosdal gick länge fri emedan man fick icke fast i honom. Men så en dag kom han in i en gård i Kyrkhults socken begärande få köpa mat. Där tjänade en piga, som kände honom, emedan hon var bördig från Vånga.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:23.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23.

Rosdal fick maten. Men under tiden var bonden efter folk och på måltiden blev han gripen och fördd till länsmannen. Under hela 22 år satt han sedan på fästning, dömd till livstids straffarbete. Men han skötte sig väl och blev så lössläppt. Då han återvände hem till bygden var han klädd som den finaste herre. Och ingen kände igen honom. Stugan stod kvar och han tog åter denna i besittning. Sedan lävde han ärligt intill slutet. Och ingen hade något klander mot honom att anförä. Han var en ytterst duglig målare.

Do.

Tjuvar. 21.

26

Mästertjuven Stark, som höll till hos Rosdal blev tagen hos länsmannen i Jämshög. Denne hade en bra vinkällare och Stark hade på något sätt fått vetskap härom. Att få tag i en del av dess innehåll föll Stark lockande, varför han en natt med en dyrk lyckades lista sig in i källaren. Men det skulle han aldrig ha gjort, ty när Stark öppnade dörren ringde en bjällra där uppe. Länsmannen skyndade ut, anande hur det var fatt och låste till dörren. Starken han fick sedan sitta

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:24

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

i källaren hela natten, och så på morgonen blev han gripen och förd till Kristianstad. I flera år satt han sedan på fästning där.

Do.

Tjuvar. 22.

Tjuvarna i Vånga hade en gång tagit ett svin från en bonde därstädes och fört det upp i skogen, att sedan på detta hålla kalas. Resterna gömde de i en rishög. Vångabonden tog folk med sig upp i skogen att söka reda på det förlorade, men utan resultat. Då funderade man på att taga hundar med sig, och det dröjde icke länge förrän dessa uppspårade sovlet, som han nu delvis fick igen.

Do.

Tjuvar. 23.

Under det att tjuverierna i Oppmannatrakten pågingo som bäst fanns det en kvinna därstädes, den förut omtalade "Gycka-Anna", vilken betraktades som klok, vilken flitigt anlätades. Man hade nämligen för sig, att hon kunde framställa stulet gods. Det såg också besynnerligt ut, enär det verk-

27

28

ACC. NR M. 466:25

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

ligen fanns personer, som tvingades att återbära vad de stulit. Och allmänna meningen var att det var hon, som därtill var orsak. Men de verkliga mästertjuvarna hade hon ingen makt över. De kunde lika mycket som hon och få dem att bära hem något, som de en gång fått i sina händer, lyckades henne aldrig.
Do.

Ortsägner. 24.

Det finns en plats här i Broby socken, som gemenligen går under benämningen Korsaslätt. Man skulle lätt tro, att den har detta namn därav att en vägkorsning där förefinnes, men det är ingalunda förhållandet. Utan här har efter äldres berättelser i forna tider stått ett kors, men vad detta erinrat om, har jag mig icke bekant. Det är möjligt att någon person där ljutit döden. Alldeles invid ligger en gravhög i vilken ben och krukskärvor funnits och på en sandås väster om har funnits flera stora resestenar, som uppgivas ha utgjort en domarering. De ha emellertid tagits bort sammans och ligga nu i de närbelägna byggnaderna.

Första gång jag besökte Korsaslätt var någon gång under

Skriv endast på denna sida!

29

ACC. NR M. 466 : 26.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26.

början av 1840-talet, då Karl Johan kom vägen fram. Läns-
 mannen hade samlat folk från hela tarkten att hylla honom då
 han kom farande på landsvägen. Alla bönderna voro svartkläd-
 da med gula skinnbyxor och kvinnorna klädda i klutar. Präs-
 ten från Hätveda höll ett tal och sedan hurrade hela skaran
 så att det ekede i skogen.

Jöns Klemmetsson, Slättarp.

----- 81 år. (27/3 21)

Varulv. 25.

De gamla höllo för troligt, att om en kvinna, som var
 med barn, lät taga sig genom en "fölahamn", skulle hon vid
 barnets födelse slippa erhålla några smärtor. Men till gen-
 gäld blev barnet en varulv, som aldrig hade någon ro nattetid.
 Detta kunde undgås genom att någon främmande öppnade dörren
 på glänt, där varulven befann sig, samt ropade: "du är en
 varulv!" Då skulle förtrollningen försvinna och barnet åter
 bli människa.

J.K.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:27

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gillesbruk. 26.

Under min ungdom brukade ungdomen i Tydinge, Uddarp, Slättarp och flera andra närliggande byar och gårdar anordna gilllen, som gemenligen gingo under benämningen "rösslagilllen". Bestämda sådana voro om jul, pingst och midsommar. Man lade ihop pengar till brännvin och diverse matvaror, så anskaffades en spelman, som gemenligen var Slättarpa-Åge, min farbror. Han var blind, men spelade alldeles utmärkt. I allmänhet var grannsämjan god, men någon gång inträffade även slagsmål.

J.K.

Gillen. 27.

Efter det säden var inbärgad var det vanligt att herrskapet på Vanås, som då ägde Glimminge med underlydande gårdar, brukade anordna "höstagilllen", varvid såväl unga som gamla inbjödos. Det berättas att på Vanås fingo de endast sill och bröd, brännvin och svagdricka, då de där hade höstagille, men förvaltaren på Glimminge, som hette Ritter, ansåg detta vara alltför simpelt. Tvärtom ansåg han att ordentlig traktering skulle bestå åt såväl unga som gamla, vilka under hela som-

Skriv endast på denna sida!

27.

32

ACC. NR M. 466:28.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28.

maren arbetat och släpat vid gården. Man höll på till fram på morgonen. Bondgubbarna spelade kort och ungdomen dansade. Ritter, som annars var svår nog, var då glad och uppsluppen.

J.K.

Midsommar. 28.

I min barndom hade man synnerligen trevligt och glatt om midsommaren. Sedan gammalt hörde det till att ungdomen i denna del av Broby socken skulle samlas vid Glimminge, som då ägdes av herrskapet på Vanås, men förestods av en förvaltare, tysk till börden vid namn Ritter. Utanför gården restes en hög majstång. Ungdomarna samlades redan klockan 2 på eftermiddagen, under vilken allt arbete på gården vilade, för att kläda denna, med blommor och grönt. På kvällen kommo ock de äldre. Alla trakterades av förvaltaren med punsch. En gammal skollärare vid namn Alexius spelade och dansades sedan till solen gick upp.

J.K.

Arbete. 29.

Efetr det att "tynnen" (tjänstefolket) under hela som-

Skriv endast på denna sida!

33 orig. midsommar

34 orig. arbete

ACC. N:R M. 466:29

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

maren och hösten gått på höstarbete kändes det behagligt för dem, att vid mikaili få en smula ledighet. Man hade rätt till en veckas frihet. Denna vecka kallades "Mikailiugan", eller "lösugan". Under denna vistades man merendels hemma i sina hem. Matmodern i varje gård hade att ge den piga och dräng, som hade friuga, vissa matvaror, som kallades "skön", så att de sluppo att tära på föräldrarna.. En kaka bröd, några vete-kakor, ett "fåralår" eller "sviring" av en gris, samt var-jehanda annat smått och gott hörde till det vanliga. En mat-moder satte en ära i att ge ett gott "skön" åt sitt tjäns-tefolk.

J.K.

Gillen. 30.

I min ungdom var det vanligt att man anordnade gillen under "lösugan".(förekom vid Mikaili) I all synnerhet hörde det till, att de tjänare, som skulle flytta ur församlingen bjödo på de övriga. Eller också anordnades dessa gillen genom sammanskott. Vanligtvis sammansköt man 1 kr. eller 1,25. Spelman var alltid med. Såväl kaffe som brännvin spenderades

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:30

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30.

vid dessa gillan. Ofta gick det rätt allvarsamt till, särskilt om främmande från andra byar kommo tillstädes. Då blev det lätt nog slagsmål, och ansågs det knappast vara något med gillet ifall icke någon dust blivit utkämpad.

J.K.

Bröllop. 31.

Vid de första bröllop jag var med om, under slutet av 1840-talet, hade man lagt bort de gamla göingdräkterna. Brudgummen var svartklädd och bruden likaså. "Brugemannen", som han kallades, hade en stor blomsterkvast i knapphålet och "bruen" hade krona på huvudet, flätad av myrten; detta såvida hon icke förverkat rätten till en sådan, genom att före äktenskapet ha fått barn eller bära på ett sådant vid vigseln, som ingalunda hörde till det ovanliga. Då fick hon hålla tillgodo med en krans eller blomma. Bruden bar merendels en finare silverbrosch, som oftast lång tid varit arv i släkten.

Det första bröllop jag bevistade ägde rum i Simon-
 torp, Glimåkra socken någon gång i slutet av 1840-talet. Det

36

37

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466 : 3/.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31.

pågick jämt en hel vecka. Far, som var nära släkting i gården, skulle vara "förman" där, hålla tal, läsa till bords, sjunga och lägga de första "braegemanspengarna", när dessa skulle upptagas. Jag minns ännu att vi tidigt en måndagsmorgon körde i väg dit och hunno fram vid middagstiden. Alla hade rikliga förningar med sig, både matvaror, öl och brännvin. Det brändes ännu friskt i gårdarna och det var ingen brist på den varan.

Far tog emot de ankommande allt eftersom de anlände. "Kök och källare ska hålla till, om i så vill vara här i fjorton dar", minns jag han sade i sitt tal. Det var rätt vanligt under den tiden, att man förrättade vigseln i kyrkan, men här skedde den hemma i gården. Frampå eftermiddagen anlände prästen från Glimåkra och förrättades därefter vigseln. Ovanpå denna höll han för de nygifta ett grannt tal samt lyckönskade dem. Sedan skulle vi allesammans gå fram och göra detta. Därefter avåts bröllopsmåltiden, som var mycket bastant. Far talade vid denna och bjöd omkring brännvin och öl. Man höll sedan på med detta gille till fredags

38

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:39.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39.

eftermiddag. Då lastades de nygiftas tillhörigheter på flera vagnar att föras till Norreskog i Broby socken, där de skulle bosätta sig. När de körde ur gården spelade Jularpa-Sven, en känd spelman i den trakten, som varit med hela tiden, på sin fiol och det var mycket högtidligt. Alla följdes nu åt till de nygiftas hem och stannade där ända tills lördagskvällen innan man åter begav sig hem. Där var nämligen "välkomme" anordnat och voro ävenledes den traktens befolkning inbjudna till detta.

J.K.

Gillesbruk. 32.

Sedan länge har det varit vanligt här i trakten, att man vid de gillan, som anordnats, särskilt bröllop och begravningar, haft "förningar" med sig. Dessa ha bestått av ost och bröd, kött, fläsk och varjehanda godsaker. Hvete-kakor få vi icke förglömma. Så började man på med sockerkakor och framåt mitten av 1800-talet kom "spettkakan", som är bruklig endast här i Skåne. Den bekante Jularpa spelman har talat om för mig, att den första spettkakan han såg var

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:33.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

33.

på ett gille i Simontorp av Ousby församling 1839. Folket i denna socken ha alltid velat överglänsa andra, samt haft ord om sig att vara högfärdiga. Bonden, som gjorde bröllop åt sin dotter, var också mycket stolt över dessa kakor, som han kallade "kolamilor", och han glömde icke tala om, att det var det första bröllop inom denna socken, vid vilket dylika kommit till användning.

J.K.

Bröllop.

En gång i min barndom hölls det ett stort bröllop i Simontorp av Ousby socken vid vilket mina föräldrar voro närvarande. Mycket folk var samlat och oerhört stora tillrustningar hade blivit gjorda. Hela bröllopsskaran red till kyrkan. Då alla satt sig upp och spelmännen börjat blåsa i klarinetterna lossade en av drängarna vid gården ett skott i porten. Sedan satte han sig även upp på sin häst, att följa med de övriga till kyrkan. Under det man befann sig i denna brann hela gården ned. Försladdningen hade börjat brinna och antänt husen. Först då man återvände från kyrkan fick

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:34

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34.

man vetenskap om vad som passerat. Hela gården var då förvandlad till en enda stor askhög. Bruden blev därvid så gripen att hon svimmade och höll på att falla av hästen. J.K.

42

Död o. begravn. 34.

Då en person under min barndom dog hade man att tvätta denne. Var det en man skulle han också rakas och fanns det merendels någon person i trakten, som brukade göra detta. Därefter lades han med sax och salmbok i kistan. Vid detta tillfälle brukade merendels närmaste anhöriga och släktingar vara närvarande. Traktering förekom. Efter det man på begravningsdagen burit ut kistan på gården framträdde en talför man, skolmästaren eller någon annan, som höll ett tal. Denne kallades gemenligen "vekastapräst", emedan samlingen ofta skedde på vedkastan. De närmaste anhöriga eller släktingarna hade att bära den döde till graven å den likbår, som användes. Det kunde vara ett nog så drygt arbete, om man hade lång väg att gå. Var det en förmögen bonde som jordades, hörde det till att någon åkte eller red före lik-

43

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR **M. 466:35**

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: _____ Adress: _____
Socken: _____ Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1921 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

317

skaran, som medhade brännvin samt ost och bröd, varmed de skulle trakteras, som hade majat med en- eller granris utanför sina stugor. Även barn skulle ha ost och bröd. Ringarena likaså. På dem fick man icke spara med brännvinet. Det var också den enda betalning, som erhöles. Efter begravningen hjälptes alla de manliga deltagarna åt att skotta igen graven.

Under sagda tid hade man "liklistor", som vävdes hemma i gårdarna. Alla husmödrar hade gärna sådana. De voro några tum breda, vävdes på en särskild väv, samt försedda med svart botten, med invävda röda krumelurer. Dessa rep bundos å greparna i kistan samt på båren.

Här i Broby har sedan gammalt funnits ett särskilt liklag, som, efter det de närmaste släktingarna burit den döde ett stycke, togo vid. De voro icke inne i stugan bland de övriga gästerna utan fingo sin traktering ute i porten. Där åto de och drucko, vilket var den enda ersättning de erhö-
lo för sitt besvär. Men de räknade detta för mer än nog. Och om än de icke blevo anmodade, kommo de ändå tillstädes, för att få del av kalaset. Det var torpare, gamla avskedade

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R **M. 466:36.**

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

36.

soldater och ryttare samt andra mindre bemedlade personer.
J.K.

Byggn. sägner. 35.

De gamla älskade icke allenast att ha gården kring-
byggd, utan de ville också helst ha denna förlagd i en dæld,
där det var lugnt. Torparna byggde merendels sina hus sam-
manhängande, så att ladugården hörde ihop med bonings-
huset. Var det kallt brukade man elda varmt i kök eller stu-
ga och sedan öppna dörren till fähuset, så att de kunde släp-
pa ut värmen till korna. Dessa trevos därigenom bättre och
mjölkade mera. Då man byggde en gård brukade man lägga stål
såväl under trösklarna som ock i dem. Därigenom fick icke
"Gamle-Erik" makt i gården. Boningslängan lade man alltid
solrätt. Skedde icke detta trodde man att trolldom där ha-
de lättare att komma in. För att det skulle kunna bli riktigt
solrätt var det vanligt, att man tittade efter nordstjärnan,
då utstakningen skedde. Vid middagstid skulle solen kunna
skina tvärs genom längan; då var det ett gott tecken, och
troll hade svårt att där komma in.

J.K.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:37

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

Bebyggelse.

47

Den dag spannerhet skulle resas på en nybyggnad anordnades "resegille". Alla de som deltagit i arbetet skulle vi d detta vederbörligen trakteras. Vitgröt var det vanliga, samt brännvin och öl. Men det hörde ävenledes i min ungdom till med lutfisk och senap. Den senare skulle vara så stark som möjligt, annars blev den av gubbarna kasserad. Ofta hörde det till att man dansade vid detta "resegille".

J.K.

Do.

37.

Då ett hus var färdigt skulle det alltid invigas. För ändamålet hade husets ägare att anordna gille såväl å de närboende näbarna, som ock å alla dem, som i ett eller annat avseende varit honom behjälpliga med arbetet. Ungdomen skulle vara med på ett hörn och dans skulle det också vara. Dessa brukade för resten passa på att så snart golv i ett hus blivit lagt, inviga detta med dans. Man betraktade det som ett gott varsel om glädje och lycka i huset jämväl för framtiden.

J.K.

48

ACC. N:R M. 466:38.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

Kvarnar. 38.

Under min ungdom var det vanligt att kvarntullen sku l-
 le utgöras med ett halvstop av varje skäppa säd, som för-
 maldes. Man använde sig av ett krönt kopparmått; vilket dock
 icke hindrade att många möllare, som voro snåla och näriga,
 togo två halvstop i stället för ett.

Utanför Gammalstorps kvarn i Farstorps socken hängde
 ett jätteben, på vilket stod skrivet:

" Möllare, möllare mal som du bör,
 tulla som du bör,
 annars förtjänar du helvetet då du dör".

J.K.

Djur. 39.

När sorken mycket orerade utanför gårdarna eller på
 åkrarna, brukade man sätta häggepinnar i jorden. Man trodde
 nämligen att han tyckte icke om denna lukt.

Ifall han kastade upp mycket i närheten av husen trodde
 man att det skulle vara förebud till att någon inom kort
 skulle dö i denna. "Han gräver bestämt ut någon", brukade

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:39

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

de gamla att säga.

J.K.

Djur. 40.

I Slättarp hade vi under min ungdom en förfärlig mängd ollonsvin, dels som voro våra egna, dels ock som vi åtog oss på lega. Det fanns stora bokskogar därstädes och rikligt med ollon i dessa. De släpptes på bet den 15 oktober och gingo de sedan till inemot jul., då de ansågos tillräckligt feta att slakta.

I mitt hem slaktade vi en gång 15 stycken stora ollonsvin, som nedsaltades i stora "mäskekar". Sedan längre fram på vintern rökades fläsket, varefter mor sålde det markavis till dem, som därav voro i behov.

Ollonsvinen blevo ofta förfärligt ilskna. Kom man ut i skogen med hund, kunde man lätt av dem bli anfallen. J.K.

Död o. begravn. 41.

Då någon förr i världen avled hade bönderna själva att över honom verkställa själaringningen. Min morfar i Fjälke-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:40.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40.

stad hade sålunda en bror som dog och de fingo själva ringa.
 till hällgsmål och skulle han jämväl sörja för att de voro
 väl smorda så att de gingo lätt. Gingo klockorna "tungt", då
 man ringde själaringningen brukade man säga: "det blir snart
 ett lik till i socknen, emedan klockorna gingo så tungt i dag.
 N.J.Ek 28/9 21.

Yrken. 42.

Klockarens yrke var fordom att ringa i kyrkan, då
 gudstjänsten skulle börja, ehuru det är längesen det blev
 avskaffat. Min farfars farfar var klockare i Fjälkestad och
 under hans tid fanns seden kvar. Ännu i min ungdom kallades
 klockaren "dejn". Han hade att smörja klockorna, så att des-
 sa gingo lätt, samt övervaka, så att icke vidskepligt folk
 tog av denna smörjelse att använda för varjehanda ändamål.
 En tid hade man ingen ordinarie klockare i Fjälkestad, endast
 en torpare. Han kunde icke alla melodier i salmboken, men
 det hindrade icke, att han sjöng som han tyckte och satte
 själv melodier till.

Ek.

52

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:4/.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: _____ Adress: _____
Socken: _____ Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1921 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4/.

Död o. begravn. 43.

Bönderna i Fjälkestad brukade själv i äldre tider att gräva gravarna till de avlidna. Efter det att dessa blivit jordfästade sköttade alla deltagarna i begravningen igen graven. Prästen hade att erhålla vederbörlig bestämd avgift och klockaren hälften emot denne. Ju flera som avledo i en socken, desto mera förtjänade de.

Då begravning ägde rum gingo alltid präst och klockare före från grindarna upp till den nygrävda graven under det att man sjöng: "jag går mot döden vart jag går".

Ek.

Död o. begravn. 44.

Det fanns för många år sen en präst i Fjälkestad, som var så klok, att han kunde säga, om den avlidne han jordfästade kommit till det goda eller dåliga stället. Hans namn var Lundius. Om någon råkade stå på hans kappa då han jordfästade ett lik kunde även de få se huruvida den avlidne blivit salig eller icke. I det förra fallet fick man se en duva

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:42.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: _____ Adress: _____
Socken: _____ Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1921 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

42.

sväva över graven, i det senare en svart korp.

Ek.

Kloka. 45.

Prosten Lundius i Fjälkestad betraktades vara klok. Han hade både svartkonstbok och andra hemliga böcker. På gamla dagar hade han en pastor, som en tid tjänstgjort i Lappland. Där hade han hållit väl med en dotter till en mycket förmögen lapp och lovat henne äktenskap. Så hade han kommit hit ned till Skåne, och trolovningen bröts. Här över blev lappen så förbittrad att han beslöt sig för att vandra den långa vägen hit ned att förgöra prästen. Denne kände sig en dag förfärligt orolig. Genom brev hade han fått veta att lappen var på väg hit. Bad prosten hjälpa sig. Denne fyllde en så med vatten, hängde täcken och filter för fönstren och bad sedan pastorn titta i vattnet. Han fick då se lappgubben vara på väg nedåt landet med ett stort muskedunder på ryggen. Prosten lämnade medhjälparen ett gevär och bad honom taga säkert sikte. Så skedde. Skottet gick, och när

55

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:43.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: _____ Adress: _____
 Socken: _____ Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1921 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

röken skingrats tittade han åter i karet. Då låg lappen död på snön och han kom aldrig ned till Skåne. Pastorn blev sedan kyrkoherde i eget pasrorat, men förföljdes av olyckor till sin död.

Ek.

Död o. begravn. 46.

På kyrkogårdarna i de flesta församlingar fanns det förr merendels en särskild hörna, som man kallade "själv-spillningahörnan". Där begravdes alla de, som själva tagit sig av daga. En sådan begravning skedde alltid efter det solen var nedgången. Ingen ringning förekom utan läste prästen blott Fader vår och välsingnelsen. Det var allt vad som förekom.

Ek.

Spöke. 47.

Under min barndom brukade man tala om ett spöke, som upphöll sig i Böckaregården, Nöbbelöf av Broby församling. Det uppehöll sig i ett "sters" (brygghus) därstädes. Under-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:44

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44.

57

stundom visade det sig i form av ett ljus, understundom som en vitklädd kvinnogestalt. Råkade någon komma i vägen för detsamma fick denne sig icke sällan en duktig sinkadus. Så på en gång blev det slut med spökandet. Under grävning i jorden fann man nämligen ett litet barnlik. Man tog för givet att någon tjänarinna eller kvinna i gården någon gång i tiden tagit ett barn av daga och nedgrävt det i brygghuset och var det sedan denna, som gick igen, sökande efter detta. Efter det kvarlevorna jordats å kyrkogården varken hörde man eller såg mera onaturligheter på platsen.

Ek.

Under fars barndom inträffade att en bonde i Fjälkestad skurit en gren av ett planterat träd i alléen vid Råbelöf, att användas som selpinne, emedan han tappat en sådan, då han körde från staden. Han dömdes för denna förseelse av Kyrkorådet, där gårdsägaren var den bestämmande att sitta i gapstocken före och efter gudstjänsten i Fjälkestads kyrka med ett ris i handen.

Ek.

58

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:45

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

45

Väder och vind. 49.

Råkade man ut för en virvelvind var det ingen bättre råd när det gällde freda sig för denna än taga en kopparslant i munnen. Denna skulle man sedan spotta in i virveln. I fall icke så skedde eller man åtminstone spottade tre gånger då en sådan kom, kunde den, som mötte den lätt bli sjuk.

----- Ek.

Sjukdom. 50.

Det var en pojke i Örarp som hade frossan utan att lyckas bli kvitt denna. Så en gång, när det var som allra kallast, tog man honom med till en liten å, där man högg hål på isen. Sedan doppades han ned i det kalla vattnet tre gånger. Men från den dagen blev han fullständigt frisk och fick aldrig mera frossan.

----- Ek.

Källor. 51.

Seden att offra i källor har hängt i sedan gamla

Skriv endast på denna sida!

59

ACC. N:R M. 466:46.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

46.

tider. Det finns en sådan i Lunnom, Broby socken, kallad "Sankt-Hans Källa". (S:t Hans Källa) Vid denna brukade man förr i världen samlas S:t Hans afton. Ungdomarna lekte och röade sig, hade ofta majstång vid densamma, som då smyckades med löv och grönska. Dessutom brukade sjuka personer att under samma afton komma dit, offra pengar i källan och dricka av vattnet, allt under tanke på att återvinna hälsa och krafter.

Ek.

Källor. 52.

I närheten av Önnestads by fanns i min barndom en källa, dit man brukade gå för att söka bot för sjukdomar. Folk som hade frossan tvättade sig sålunda i dess vatten samt offrade pengar i källan. Det bodde en smed i närheten och man brukade beskylla denne för att sedan gå dit och plocka upp pengarna.

Ek.

Källor. 53.

Äldre människor höllo före, att ifall någon tog

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:47.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

47.

pengar, som blivit offrade i en källa fick denne de sjukdo-
 mar som vidlådde dessa.

Ek.

Kolare. 54.

Nyboa-Nissen och ja'togo en gång emot en kolkoja i
 Svenstorpsskogen som Eskelas 'hade använt förut. De hade haft
 otur, så att deras mila brännt ned. Hade varit besvärligt
 för dem på alla sätt. Och det blev även otur för oss. Vi
 gjorde emellertid en mila färdig under tanke på att det
 skulle lyckas bättre än för dem. Men det var i hög grad oro-
 ligt med den och vi kunde icke gå ifrån någon längre tid.

Allt emellanåt väsnades det i kolkojan genom att ham-
 ra och slå i väggarna. Gång efter annan skyndade vi ut för
 att se efter vad som stod på. Men ingenting stod att upp-
 täcka.

62

Så en natt, då vi plötsligt båda slumrat in, vaknade
 vi vid ett förfärligt rop i dörren. Ögonblickligen voro vi
 på benen och det var sannerligen hög tid, ty det brann runt
 omkring oss i kojan. Då vi kommo ut funno vi ävenledes att

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 466:48.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
Härad: _____ Adress: _____
Socken: _____ Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1921 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

48

det brann i milan. Den lyckades vi efter mycket besvär rädda, men kolkojan brann i grunden ned; maten vi hade i denna strök med denna och Nyboa-Nissen fick både rock och stövlar uppbrända.

Nils Nilsson,
Västraby 70 år. 30/3 21.

Källor. 55.

Det finns en källa på Svenstorps ägor i Hjärsås församling, där vattnet stod rätt upp, precis som ett springvatten. Den var belägen utmed ett "bjer" och äldre personer gingo dit att offra pengar under tanke på att bli kvitt sjukdomar och dålighet. Den tröt aldrig vatten.

Nils Nihl.

Arbete. 56.

I min ungdom var det vanligt att vi på vårsidan gingo omkring i gårdarna och hjälpte grebborna med att byka garn, Vad man under vintern hade spunnit det bykte man i februari eller mars, för att sedan använda det till vävnad, Denna byk-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:49.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: 1921 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

49

ning skedde alltid nattetid. Pågarna hjälpte nu till att ösa luten, medan grebborna kokade kaffet och trakterade. I Hjärsås socken var det åtskilliga personer, som åtog sig garnbyken åt bönderna i Näsby och Nosaby, emedan man där saknade ved. Under den tiden vävdes det oerhört mycket i gårdarna, och jag minns stugor där jag sett ända till fyra vävstolar inne på en gång. Så var förhållandet både i Svenstorp, Gyvik, Tubbarp och Varestorp.

Nils Nihl. 30/3 21.

Källor. 57.

Det finns en gammal offerkälla i Strövhults by av Örkeneds församling, som gemenligen går under namn av Atterdams källa. Den torkar aldrig ut. De gamla brukade kasta ned diverse saker i denna källa som offer för sjukdomar.

Sven Jönsson, Kruseboda
52 år. 1/4 21.

Orts. 58.

Det finns en kulle i Västra Flyboda, som gemenligen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 466:57.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Pehr Johnsson
 Härad: Adress:
 Socken: *Örkened* Berättat av: *Pehr Johnsson*
 Uppteckningsår: 1921 Född år *1869* i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

50.

kallas "Kröppe-kulle". I denna säges dels en skatt vara belägen, dels vet man ock omtala, att när kyrkan i Örkened först skulle uppföras blev den byggd där, men vad som uppfördes om dagen blev om natten nedrivet. Då beslöt man att flytta den till sin nuvarande plats.

Sv. J.

Do. 59.

I Tosteboda finnes en backe gemenligen kallad Lucia-backe. I närheten av denna finnes en källa där man förr offrat för återvinnande av hälsa. Lucia bjer har betraktats som heligt, och man har hållit före, att det icke varit bra ha sin väg där förbi nattetid.

 Do.

Bebyggelse. 60.

Förr brukade man här i trakten plantera ett vårdträd å varje gård, och trodde man att detta skulle skydda för både eld och annan dålighet. Att fälla ett sådant träd ansågs rent av hednisk och man var övertygad om, att den, som detta gjorde förr eller senare drabbades av olycka.

Sv. Jn 1/4 21.

66

Skriv endast på denna sida!